

A LENGYEL SZÜKSÉGÁLLAPOT

1. Bevezető

Elsőéves főiskolai évet magam mögött hagyva, 1979 augusztusában nagy lelkesedéssel vágtam bele első külföldi utamba, ami egyenesen Krakkóba vezetett, ahonnan autóstoppal Varsóba utaztam. Már a krakkói főpályaudvaron meglepő kép fogadott. Mindenki, aki a vonatról leszállókat fogadta forintot szeretett volna vásárolni, a hivatalos árfolyamot lényegesen túl licitálva, illetve szállást vagy taxi szolgáltatást kínált. Egyszerre lepett meg a kedves fogadtatás, ami körbevett végig az országban, az autóstoppolás, vagy vásárlás, korzózás közben, és az üzletekben látott áruhiány, sorban állás, és a beszélgetések közben mindig napirendre kerülő szocializmus és szovjetellenesség. Lengyelország szépsége, az emberek kedvessége és az ország történelme mindig nagy hatással volt rám, amit akkor már sejtettem, hogy ez a vonzalom egy életre szól. Így bár később egy ideig nem tudtam kiutazni Lengyelországba, de mindig figyelemmel kísértem a lengyel eseményeket. 1980-ban együtt hallgattuk a híreket lengyel barátaimmal a bolgár tengerparton és aggódtunk, hogy a sztrájkoknak mikor és mi lesz a vége. Aztán 1981 decemberében az osztrák-magyar határon, a vasfüggöny mellett szolgáltam, amikor a lengyel szükségállapot bevezetése miatt megerősített szolgálatot vezettek be a Soproni Határőr Kerületnél is. Ezután folyamatosan aggódva vártuk és figyeltük a magyar rádió, TV, sajtó varsói tudósítónak híradásait a Lengyelországról szóló tudósításait. A lengyel események, amelyek megrázták a szocialista tábor politikai vezetését, természetesen hosszú ideig a közbeszéd egyik vezér témája volt, de az szocialista tábor politikai vezetésének összezárása, hatalomgyakorlási technikájuk miatt, részletes tájékoztatás a lengyel helyzetről csak zárt felsőbb politikai körökben zajlott.

2021-ben 40 éve annak, hogy 1981. december 13-án Lengyelországban bevezették a „hadiállapotot” amit Magyarországon szükségállapotnak hívtak és ezen a néven maradt meg a magyar köztudatban. A kutatásaim során felhasználtam a Magyar Nemzeti Levéltár, belügyminisztériumi iratait, korabeli sajtótudósításokat, a Nemzetközi szemlében megjelent publikációkat, továbbá Szilágyi Szabolcs: Varsói krónika, illetve Walesa könyveit, valamint Mitrovics Miklós PhD disszertációját és a témába vágó publikációit.

Európában Lengyelország hasonlóan Magyarországhoz, viharos, tragédiákkal teli történelmet élt meg. A XVIII. század végén, a harmadik felosztás után, több mint egy évszázadot kellett várnia, hogy visszanyerje 1918-ban a függetlenségét. Ezt követően több háborút viselt keleti szomszédja a Szovjetunió ellen, majd a fiatal lengyel állam prés közé, a Szovjetunió és náci Németország közé kerülve, nemzeti jövendelmének nagy részét fegyverkezésre,¹ védelemre költötte a II. világháború előtt.

A második világháború alatt az egyik legtöbbet szenvedett Európában Lengyelország és a lengyel nép. Majd a németektől való megszabadulását követte a szovjet elnyomás és a többi kelet-európai országhoz hasonlóan a Szovjetunió érdekövezetébe

¹ Sallai János: Egy meg nem jelent cikk a lengyel haderőről. Valóság. 54. 85-91. o.

tartozott, amelynek következményeit nagyon nehezen viselte a lengyel nép. Így elsők között lázadt fel 1956-ban Poznanban. Lényegesen alacsonyabb hatékonysággal került sor termelőszövetkezetek létrehozására. A nagyfokú iparosítás nem hozott jobb életszínvonalat, sőt a felvett hitelek terhe és más elhibázott gazdaságpolitika életszínvonal csökkenéshez vezetett. Ennek lettek tüntetések, sztrájkok a következményei.

2. A lengyel szükségállapot kialakulásának előzményei

Nagyon nehéz lenne megállapítani utólag is, hogy mikor kezdődtek Lengyelországban a szükségállapothoz vezető események sora. A Lengyelországra kényszerített szocializmus alapjainak lerakása ugyanúgy lehet a kezdet, mint 1956-os poznamei, vagy az 1970-es tengeremléki események. Tovább a 1970-es évek, amikor természetessé vált hosszú bolt előtt álló sorok, a lakáshiány, az 1976-os radomi események stb. De leginkább az 1979-80-hoz, (amikor egy átlagos lengyel állampolgár napi két órát állt sorba az üzletek előtt) az akkorra általánossá vált gazdasági és társadalmi válság eredményeként bekövetkezett sztrájkokhoz datálható az az időpont, amikor a lengyel politikai (LEMP) vezetése is érzékelte az állam létét, működését veszélyeztető jelenségeket. Egy felmérés szerint ekkorra: *„Elillant annak a reménye, hogy a válságjelenségek az idő múlásával, a fokozatos alkalmazkodás és a kormányzási-irányítási módszerek tökéletesedése mértékében megszűnnek.”*²

A válság jelei egyre jobban elburjánzottak az országban, amelynek legfőbb jelenségei a munkabeszüntetések, sztrájkok, alapvető élelmiszerek hiánya az üzletekben, nem működő tömegközlekedés, amelyek a lengyel embereknek a szocializmusba vetett hitükben való nagyfokú csalódottságukhoz, elkeseredettségükhöz vezetett. Ebben az időben már nyílt titokká vált, hogy a lengyel ellenzék (Pl. a KOR azaz 1977-ben alakult Munkásvédelmi Bizottság) a szocialista hatalom megdöntése irányába fejté ki szervezkedéseit, tevékenységét.

A gazdasági nehézségeket jelezte, hogy 1980 augusztusában *„csak a beépített üzemanyagtartályokba szolgálnak ki benzint a varsói kutaknál, de a fővárosról távolabb lévő töltőállomásokon a marmonkannák is megtölthetők.”*³ Ezek azok az idők, amikor a Magyarországon is természetessé váltak a lengyel piacok, amelyeken a lengyelek Európát (főleg Kelet-Európát) bejárva, összeszedett termékeiket árulták a hivatalos árak alatt, és az így megszerzett forintokért a magyar termékeket (általában élelmiszert) vásároltak, amit hazavitték Lengyelországba, vagy a magyar forintot felárral eladták otthon.

Lengyelországban közben a polgárok által is észlelhetők a termelékenység a nemzeti jövedelem esését, az áruellátás hiányát, a folyamatos inflációt. Különösen érzékenyen érintette őket a hús hiánya, illetve drágasága. Jerzy Urbántól a későbbi kormányzóvivőtől olvashatták a lengelek a *„hús”*-ről szóló írást, amely szerint a *„húsnak Lengyelországban lényeges a fogyasztáson kívüli szerepe. Ami a középkori Európa számára az egyház törekvései, ami a tizenharmadik és tizenkilencedik század fordulóján Franciaország számára a szabadság iránti vonzódás, ami századunk közepén Afrikában a függetlenség óhaja volt - az a modern Lengyelországban a hús szabad, mégpedig nagy mennyiségű, jó minőségű és mérsékelt árú beszerzésének a törekvése..... .. A hús immár tehát nem pusztán a fogás elkészítésének alapanyagaként funkcionál (ez már az ő*

² DiP (Konwersatorium Doświadczenie i Przyślość) tanulmány 1979. in: Szilágyi Szabolcs: Varsói krónika. MTI Budapest 1996. 21. oldal

³ Szilágyi Szabolcs: Varsói krónika. MTI Budapest 1996. 42. o.

másodlagos szerepe), hanem a kormányzás mértékegységeként és olyasvalamiként, amin át minden egyébre ráláthatunk.”⁴

Az 1980 nyár végére az országban és főképp az északon található tenger melléken megnövekedett a társadalmi elégedetlenség és az azzal járó feszültség, és általánossá váltak a sztrájkok, amellyel az élet minden területén⁵ tovább romlott az ellátás. A sztrájkolók képviselői 21 pontban tették közzé követelésüket, amelynek első pontjai között a független szakszervezet létrehozása és a sztrájkjog engedélyezése továbbá a sztrájkolók büntetlensége szerepelt. 1980 augusztus végén a lengyelországi sztrájkok fókuszpontjába került a gdański hajógyár és egyik napról a másikra világhírűvé vált a sztrájk vezetője Lech Wałęsa.⁶

A sztrájkbizottság és a kormánybizottság tárgyalásaik során a korábbi Szolidaritás 21 pontban kitűzött követelések teljesítése terén megegyezésre jutottak és a kormány büntetlenséget ígért a sztrájkban résztvevőknek, a sztrájkolók pedig felvették a munkát. Legálisan megalakulhatott a Szolidaritás, amely az elkövetkezendő időszak egyik meghatározó tényezőjévé vált a lengyel társadalmi, gazdasági, politikai életben. Később megállapodás született a Szczezinben, valamint a bányászokkal Jastrzębien. A politikai vezetés és a lengyel emberek felsóhajtottak és azt gondolhatták, ettől az időponttól valami új fog kezdődni Lengyelországban.

Az események azonban nem igazolták az optimistákat. Az igazi mély válság Lengyelországban csak ekkor kezdődött el. A belső gazdasági nehézségek, a piaci egyensúly felborulása, az eladósodás növekedése, az infláció meglódulása, továbbá a túlméretezett ipari beruházások nem tették lehetővé a gyors válságból való kilábalást, és mindehhez a társadalmi feszültség és visszahúzó erőként jelentkezett.

Terjedelmi korlátok miatt, a 40 milliós Lengyelországban történt nagyszámú belpolitikai eseményeket, valamint az országot érintő külpolitikai történéseket felsorolni lehetetlen. Ebben az időszakban Lengyelország mind a szocialista, mind a kapitalista tábor központi érdeklődési körébe került. A lengyel válságos helyzetet, anarchiát jól illusztrálta, hogy a politikai hatalmat gyakorló Lengyel Egyesült Munkáspárt (LEMP) 1981 első negyedében Wojciech Jaruzelski tábornokot, nemzetvédelmi minisztert javasolta kormányfőnek, majd néhány hónap múlva az Edward Giereket váltó Stanisla Kania helyét is azaz a párt főtitkári funkciót is Wojciech Jaruzelski tábornok töltötte be.

A szükségállapot bevezetésig néhány jelentősebb, a politikai életet meghatározó következő esemény történt:

A hadi, vagy szükségállapot bevezetése szükségessé tett egy nagyfokú tervező munkát, amelynek gondolata, már korábban ott lebegett Lengyelország felett és ennek egyik eleme lehetett az 1981-es Varsói Szerződés tíznapos Szozuz-81 hadgyakorlata, amely kísértetiesen hasonlított az 1968-as „*csehszlovák modellhez*”.⁷

⁴ Jerzy Urbán: A hús. In: Szilágyi Szabolcs: Varsói krónika. MTI Budapest, 1996. 43. o.

⁵ Pl. Gdanskban nem dolgoztak a levél és csomagkihordó postások, ezért feltorlódtak a küldemények. Szczezinben a kikötő és a helyi közlekedés megbénult, a kukások nem szállították el a szemetet, a köztisztasági munkások nem takarították az utcákat... stb.

⁶ A lengyel ellenzék egyik vezérének Jacek Kurońnak, a Der Spiegelben megjelent nyilatkozata szerint: „*Lech Wałęsa csak őrmester volt a lövészárokban, bizonyosan nem ő volt a sztrájkfront törzsének központja. Ott volt a KOR agytrösztje, s az látta el tanácsokkal minden szituációban a sztrájk- bizottságot és jogi szempontból az simította ki a kormánnyal folytatott tárgyalások szövegét.*” Vö: Szilágyi Szabolcs: i.m. 79. o.

⁷ Sallai János: A BM és a határőrség feladatai Csehszlovákia 1968-as megszállásában. Magyar Rendészet 2014. 159-170. o.

Szojuz-81 hadgyakorlat idején, egyik szimbolikus konfliktusra Bydgoszczban⁸ 1981. március 19-én került sor. A helyi vajdasági tanácsülésre meghívták a Szolidaritás helyi vezetőit, akik el akarták mondani a véleményüket az egyéni gazdák épületfoglaló sztrájkjáról. A vajdasági tanácsi vezetők válaszként levették a témát a napirendről, és nem adtak szót a Szolidaritás képviselőinek, akik ragaszkodtak a felszólaláshoz és megtagadták az ülés és épület elhagyását. Eltávolításuk csak rendőri segédlettel sikerült, amit további erőszakos cselekedetek. Az eset híre gyorsan lázba hozta az országot és ismét sztrájkokhoz vezetett, hosszú ideig tematizálta a közéletet és nem vetett a hatalomra jó fényt. Közben folyamatosan tárgyalt a kormány és a Szolidaritás vezetője: Rakowski és Wałęsa, valamint az egyház és az állam vezetői (Jaruzelski tábornok, Wyszynski bíboros) is leültek a tárgyaló asztalhoz.

1981 áprilisában az közellátás biztosítása érdekében a kormány a következő termékek esetén: hús, felvágott, vaj, liszt, búzadara, rizs és kásafélék, tejpor, mosópor, jegyrendszer⁹ vezetett be, és egyben szigorúan fellépett a feketézők ellen. Az üzletekben egyre jobban hiánycikké vált a cigaretta és az alkohol, ami a lakosság hangulatát további negatív irányba rontotta. Májusban folyamatosan tovább romlik a közbiztonság, mindenütt felüti fejét az anarchia, börtönlázadásra került sor, Poznanban lerombolják a rock koncert arénatermét.¹⁰ A gazdasági életben likviditási gondok miatt előtérbe került a barter, azaz árut cseréltek árra. Hitelességi okok miatt a nemzetközi kereskedelem megszakadtak a vállalatok nemzetközi kapcsolatai.¹¹

Az 1981. június 10-11. LEMP plénumon elhangzottak egyértelműen igazolták, hogy az uralmon lévő párt nem képes a helyzet kezelni. Következő napokban pedig a kormányfő mindezt igazolta a következő kijelentésével: *„Lengyelország újabb katasztrófa szélén áll, s a helyzetet teljes drámaiságában megmutatta a párt plénuma. A kormány megszigorítja intézkedéseit a szocialistaellenes tevékenység fel- számolására. A gazdaság eredményei a tervezettnél gyengébbek, a minisztertanács rövidesen tervmódosítást javasol.”*¹²

1981 ősze forróra sikeredett Lengyelországban. Kieleződött a harc a LEMP és a lengyel kormány, valamint a Szolidaritás között. Jaruzelski kezébe került a kormányfői funkció mellett a pártfőtitkári is. A kormány kezdeményezte a Szejmben a rendkívüli helyzet kezelésére vonatkozó törvényjavaslatát.¹³ *„1981. október 24-én közlemény jelent meg arról, hogy - először falun - megkezdték tevékenységüket a katonai területi operatív csoportok. Egy hónappal később pedig megjelentek a városokban, azaz a gyárakban és a helyi közigazgatási intézményekben is.”*¹⁴

Novemberben a lengyel belpolitikai helyzet fokozódott, *„Siedlcében az Egyéni Parasztok Szolidaritás szervezetének húszt tagja elfoglalja az ifjúsági szövetség épületét; ezzel a parasztok tiltakozásának újabb hullámát indítják el. Kamienskban börtönlázadás tör ki, letörésére be kell vetni a karhatalmat. Az összecsapás két halálos áldozatot követel. Az*

⁸ Tischler János: Lengyelország, 1980-1981. II. rész Forrás: http://boldogsag.net/index.php?option=com_content&view=article&id=13607:tischler-janos-lengyelorszag-1980-1981-&catid=968:szomszed-nepek-sorskoezoessége&Itemid=585 (Letöltés ideje: 2021.04.18.)

⁹ Uo.

¹⁰ Szilágyi Szabolcs: i.m. 103. o.

¹¹ Tischler János: i.m.

¹² Szilágyi Szabolcs: i.m. 105. o.

¹³ Pontosán: "Az állam és polgárai védelmében fogatosítandó rendkívüli intézkedésekről" szóló törvénytervezetet.

¹⁴ Tischler János: i.m.

elítéltek megrongálják, felégetik az épület egy részét, Radomban a Szolidaritás és a független diákszövetség sztrájkbizottsága felfeszíti a főiskola sokszorosító üzemének ajtaját, s röplapokon felszólítja az ország egyetemét, hogy csatlakozzanak sztrájkjukhoz. Wrocławban a Ruch-pavilonok elárúsítói bojkottálják az újságárusítást, Varsóban a tejipar dolgozói fenyegetnek sztrájjal.... Rzeszóban 11 elítélt a börtön 43 méteres kéményére mászik fel, s onnan követeli az 1970 és 1980 között hozott ítéletek felülvizsgálatát.”¹⁵

1981 novemberében sor kerül egy olyan eseményre, ami mai napig megmagyarázhatatlan. Egy állami rendészeti tanintézetben kerül lázadásra tört ki. „A BM Tűzoltó-tiszt Főiskolájának növendékei épületfoglaló sztrájkot jelentenek be, s a belügyminisztériumhoz tartozó tan- intézeteknél is követelik a felsőoktatási törvény módosítását. December 2-án, amikor a Szolidaritás - Mazowsze egyik vezetője Jaworski síneken veszteglő villamos fedezékéből irányítja, lázítja a növendékeket, a rendőrség desszant csoportja, helikopterről bevetett rendőri egység testi erőszak nélkül felszabadítja a tisztiiskola épületét. A tanintézetet felosztják.”¹⁶ A sort lehetne folytatni a hatalomért folyó napi harcokkal, eseményekkel, sztrájkokkal, erőszakos cselekményekkel.

A lengyel válság kezelésére, már 1980-ban felmerült a rendkívüli állapot bevezetése, de valószínűleg az 1956-os magyar és 1968-as csehszlovák bevonulás tapasztalatai, az azt követő szovjetellenesség a nemzetközi szocialista intervenciót csak leges-legutolsó megoldásként akarta a szovjet vezetés alkalmazni. Gorbacsov visszaemlékezéséből¹⁷ tudjuk, hogy mennyire megérintette, amikor a 68-as csehszlovák bevonulás után tett brnói fegyvergyárban történt látogatásán a cseh dolgozók hátat fordítottak neki.¹⁸ Ugyanebben az időben egy NATO-nak kémkedő, Ryszard Kuklin'ski lengyel ezredes „disszidált” az USA-ba, magával vitte a hadiállapot¹⁹ terveit, amelyről az amerikaiak azonban nem értesítették a Szolidaritást, megnehezítve ezzel a szükségállapot elrendelésekor a helyzetüket, mivel így váratlanul érte az Walesa és vezető társait.

A szükségállapot elrendeléséről a LEMP PB 1981 december 5-én határozott, ahol Jaruzelski a következő megállapítást tette: *„iszonyúan lejáratja magát a párt - 36 éve hatalmon van, és most rendőri erővel kell megvédeni. De nincs más választásunk.”*²⁰

Ezt követően egy napon, 1981. december 13-án elsötétül, elhalkul minden Lengyelországban, majd a képernyőn egyenruhás bemondó tűnt fel, aki felkonferálta az államfő, pártfőtítkárt. Jaruzelski tábornok²¹ a következő tartalmú szózatot intézte a lengyel néphez, Lengyelország polgáraihoz. Beszédében vázolta a kialakult helyzete, amely szerint az ország a szakadék szélére került, és a lengyel államot, a gazdaságot az összeomlás fenyegette, amely a lengyel emberek életére fokozatosan egyre nagyobb terhet rakott. Az országban folyamatossá váltak a konfliktusok, az ország légkörében eluralkodott a gyűlölködés, és türelmetlenség, megszokottá vált sztrájk. Középületek elfoglalására került sor, valamint egyre több terror cselekmény, önbíráskodás, erőszakos cselekmény,

¹⁵ Szilágyi Szabolcs: i.m. 114. o.

¹⁶ Uo. 115. o.

¹⁷ Gorbacsov: *„Ott a gyárban szerettem volna egy kiséger lenni, aki szegényében elbújhat az első lyukban! Itt értettem meg először, hogy mi, szovjetek valamit nagyon nem jól csinálunk!”* Vö: Zolcer János: Gorbacsov titkai. Kossuth Kiadó. Budapest, 2020. 164. o.

¹⁸ Zolcer János: i.m.

¹⁹ Ryszard Kuklinski-ről, a NATO első lengyel tisztjéről nyílt kiállítás Szegeden. Forrás: <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/ryszard-kuklinskirol-a-nato-első-lengyel-tisztjerol-nyilt-kiallitas-szegeden.html> (Letöltés ideje: 2021.04.18.)

²⁰ Tischler János: i.m.

²¹ Jaruzelski hadseregtábornok beszéde, 1981. december 13. in: Nemzetközi Szemle 198/1. 96-100 o.

fenyegetőzés voltak jelen a lengyel társadalomban. Jaruzelski szerint a lengyel nép ekkorra eljutott a tűrőképesség határhoz. Véleménye szerint 1981. december 13-án már nem napokkal, hanem órákkal volt mérhető a nemzeti katasztrófa bekövetkezése. A Szolidaritásról szólva megjegyezte, hogy nem voltak konstruktívak a kormánnyal való tárgyaláson, az 1981 decemberi Gdanski kongresszuson egyértelművé vált, hogy az igazi szándékuk a „a lengyel szocialista államiség lerombolása.”²²

A kialakult helyzet, a közelgő tél káoszhoz, az ország lakosainak éhezéséhez vezethetett volna. „Ilyen helyzetben a tétlenség a néppel szemben büntett volna. Ki kell mondani azt: elég!”²³ Jaruzelski beszéde szerint a konfrontációt meg kellett előzni, a Gdanskba tervezett emlékműállítás²⁴, továbbá a várható varsói nagy tüntetéseket, amelyet a Szolidaritás szervezett meg kellett akadályozni, nehogy „a meghirdetett tüntetések szolgáltassák azt a szikrát, amelyből lángba borulhat az egész ország. Felül kell kerekednie a nép önfenntartási ösztönének. Meg kell kömi a kalandorok kezét, mielőtt az országot testvérháború szakadéka taszítják.”²⁵ Ezt követően bejelentette a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsának²⁶ (NMKT) megalakulását, amely kihirdette a szükségállapotot egész Lengyelország területére. Az NMKT utasítására őrizetbe vették a múlt hibájáért felelős politikai vezetők, így többek között Edward Giereket, Piotr Jaroszewiczet, Zdoislaw Grudzient, Jerzy Lukaszewiczet, Tadeusz Wraszczykit, valamint internálták a Szolidaritás következő vezetőit: Andrzej Gwiazdát, Jan Rulewskit, továbbá Jacek Kuront és Adam Michniket a KOR vezetőt. Végezetül a következő megszólításokkal és instrukciókkal zárta beszédét.

„Lengyelek! Testvéreim!

Valamennyiőtökhez olyan katonaként szólok, aki jól emlékszik a háború borzalmaira. Ne folyjék egy csepp lengyel vér sem ebben az elcsigázott országban, amely már annyi csapást és annyi szenvedést élt át. Tartóztassuk fel közös erővel a polgárháború rémét. Ne emeljünk barrikádokat ott, ahol hidakra van szükség.

Hozzátok fordulok, lengyel munkások: mondjatok le a haza javára elidegeníthetetlen sztrájkjogotokról mindaddig, ameddig az a legsúlyosabb nehézségek áthidalásához szükségesnek bizonyul. Mindent meg kell tenniünk, hogy ne vesszenek kárba nehéz munkátok gyümölcsei.

Hozzátok fordulok, paraszttestvérek: ne engedjétek meg, hogy honfitársaitok éhezzenek. Gondoskodjatok úgy a lengyel földről, hogy az valamennyiünket táplálhasson.

Hozzátok szólok, az idősebb nemzedékhez tartozó állampolgárokhoz: ne hagyjátok, hogy a háborús évek és az újjáépítés nehéz időszakának valósága feledésbe merüljön. Ezt az igazságot adjátok tovább fiaitoknak és unokáitoknak. Adjátok át nekik forró hazaszereteteket és a hon javát szolgáló nélkülözésekre való készségeket.

²² Jaruzelski hadseregtábornok beszéde. I.m. 97. o.

²³ Uo.

²⁴ Az 1970-es tengermelléken kirobban szocializmus ellen felkelés áldozatának a tiszteletére tervezett emlékmű avatás. Vö. Mitrovics Miklós: Lengyelország, Szovjetunió és a Szolidaritás. PhD disszertáció ELTE. Budapest. 2009. 164. o.

²⁵ Uo

²⁶ A Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa nem helyettesíti az alkotmányos hatalmi szerveket. Egyetlen feladata a közrend védelme az államban, olyan végrehajtói biztosítékok megteremtése, amelyek lehetővé teszik a rend és a fegyelem helyreállítását. Ez a végső módja annak, hogy megkezdődjék az országnak a válságból való kivezetése, az államnak a széthullástól való megmentése. Vö: Jaruzelski hadseregtábornok beszéde. I.m. 97. o.

Hozzátok szólok, lengyel anyák, feleségek és húgok: tegyetek meg minden erőfeszítést azért, hogy a lengyel családokban ne hulljék több könny.

A lengyel fiatalokhoz szólok: tanúsítatok állampolgári érettséget, mély megfontoltságot saját jövőtök és az ország jövője iránt.

Hozzátok fordulok tanítók, a tudomány és a kultúra alkotó művelői, mérnökök, orvosok, publicisták: a történelem eme vészterhes fordulatánál kerekedjen felül a belátás a felkorbácsolt érzelmek felett, a hazafiság intellektuális értelmezése a csalogó mítoszokkal szemben.

Hozzátok fordulok fegyvertársaim — a lengyel hadsereg tényleges és tartalékos katonái: legyetek hívek esküötökhöz, amelyet jó és rossz időre fogadtatok a hazának. Mostani állásfoglalásotoktól függ az ország sorsa.

Hozzátok fordulok, a rendőrség és a biztonsági szolgálat dolgozóihoz: óvjátok az államot az ellenségtől, a dolgozókat a törvénytelenségtől és az erőszaktól.

Minden állampolgárhoz szólok — elérkezett a nehéz vizsga órája. Ezt a próbatételt állnunk kell. Be kell bizonyítanunk, hogy méltók vagyunk Lengyelországhoz.

Honfitársak!

Az egész lengyel nép és az egész világ előtt szeretném megismételni a halhatatlan szavakat:

Nincs még veszve Lengyelország, ameddig mi élünk!”²⁷

A beszéddel párhuzamosan sor került a hadi, vagy szükségállapot bevezetéséhez szükséges intézkedések kiadásár, amelyre az Lengyel Államtanács rendelete adott felhatalmazást. Ennek a rendeletnek a végrehajtásra vonatkozó rész szó szerinti tartalma a következő:

„1. Tilos mindennemű gyülekezés, menet és tiltakozás összehívása és megrendezése, továbbá tilos nyilvános összejöveteleket, művészeti, szórakoztató és sportrendezvényeket szervezni a megfelelő helyi államigazgatási szerv előzetes engedélyének megszerzése nélkül. Kivételek az istentiszteletek és egyéb egyházi szertartások, amelyeket templomokban, kápolnában és más, csak e célt szolgáló helyek határain belül tartanak.

2. Tilos mindennemű kiadvány²⁸, publikáció és információ bármilyen úton történő terjesztése, művészeti alkotások nyilvános készítése, tilos továbbá bármiféle nyomdai technika használata az illetékes hatóságok előzetes engedélye nélkül.

3. Ideiglenesen felfüggesztik a munkások jogát bárminemű sztrájkok és tiltakozó akciók szervezésére és lebonyolítására.

4. A nyilvános helyeken tartózkodó személyek kötelesek maguknál tartani személyazonossági igazolványukat, a diákok pedig, akik betöltötték 13. életévüket, diákigazolványukat vagy személyazonossági igazolványukat.

5. A határövezetben való állandó tartózkodáshoz a megfelelő államigazgatási szervnél kötelezően előzetes engedélyt kell kérni, ideiglenes határsávi engedély kézhezvétele a rendőrségnél szintén kötelező.

6. Tilos a turizmus, a vitorlázás és az evezőssport a tengerek belső vizein és a területi vizeken.

Ezenkívül a Lengyel Népköztársaság általános védelmi kötelezettsége terén a szükségállapot idején:

²⁷ Uo. 100 o.

²⁸ Kivétel a Trybuna Ludu, Zolnierz Wolnosci és néhány helyi lap.

1. A katonai szolgálat teljesítésére alkalmasnak nyilvánított újoncok, valamint tartalékos katonák besorolásuktól függetlenül, bármikor behívhatók tényleges katonai szolgálatra a nemzetvédelmi miniszter rendelkezésére.

2. Az államigazgatás és a népgazdaság egyes szervezeti egységei, amelyek az állam védelmi képessége és biztonsága szempontjából különösen fontos feladatot teljesítenek, katonai rendelkezés alá kerülnek, ami az itt dolgozóakra különleges kötelezettségeket ró és amelyekről az érintetteket a vállalatok vezetői tájékoztatják.

3. A polgári védelem meghatározott alakzataiban szolgálatra kijelölt személyek tényleges szolgálatra hívhatók be a polgári védelemhez, a végrehajtandó feladatok által megkövetelt időre és mértékben.

Az állampolgárok kötelezhetőik bizonyos személyes feladatokra az állam védelme érdekében. Az államigazgatás felhatalmazással rendelkező szervei:

1. Bizonyos időre és helyeken korlátozhatják a lakosok helyváltoztatását „kijárási tilalom” elrendelésével, vagy bizonyos vajdaságok, városok és községek elhagyásának, avagy ideutazásának megtiltásával.

2. Szüneteltethetik társaságok, szakszervezetek, szövetségek, valamint társadalmi és szakmai szervezetek tevékenységét, amelyek az állambiztonság érdekeit fenyegetik, kivéve az egyházakét és felekezetekét.

3. Bevezethetik a postai küldemények és a levelezés cenzúráját, valamint a telefonbeszélgetések ellenőrzését.

4. Szüneteltethetik vagy korlátozhatják bizonyos hírközlési berendezések működését, valamint a postai és távközlési szolgáltatásokat.

5. Szüneteltethetik vagy korlátozhatják a személy- és áru fuvarozást a közúti, a vasúti, a légi és vízi szállítási eszközökön, valamint a gépjárművek forgalmát közutakon.

6. Leállíthatják vagy korlátozhatják a határokon átmenő személy- és teherforgalmat.”²⁹

A hadiállapot bevezetésének körülményeiről a lengyel polgárok azonnal megbizonyosodtak, mivel kikapcsolták a telefonjukat, nem mehettek le az utcára, a TV-ben egy katonatiszt olvasta be a tájékoztatást....

A fentiekén kívül a belügyminisztérium a lakosságot a náluk lévő rövidhullámú rádiók³⁰ beszolgáltatására kötelezte. A vegyipari és könnyűipari miniszter utasítása értelmében az alárendeltségük körébe tartozó vállalatoknál részleges, egy teljes katonai ellenőrzést vezettek be. Az Államtanács rendelete értelmében a katonai bíróságok megkezdték a tevékenységüket és állambiztonsági³¹ ügyek esetén átvették az ítélezést a polgári bíróságoktól. A hadiállapot szükségességéről Jaruzelski felelősségéről, a szovjetek szerepéről³² a hadi állapot kihirdetése óta, több kötet irodalom íródott, Jaruzelski többször állott bíróság előtt. Ennek megítélése, kifejtése azonban nem tartozott a publikáció körébe, mint ahogy a hadiállapot lefolyása, felfüggesztése sem.

²⁹ Szükségállapot Lengyelországban. Nemzetközi Szemle 1982/1. 103-104. o.

³⁰ Népszabadság 1981. december 14. 2. o.

³¹ Uo.

³² Lásd erről bővebben: Mitrovics Miklós: A lengyelországi hadiállapot bevezetésének előestéje, 1981. december. (Egy történelmi dokumentum: Viktor Anoskin altábornagy „munkafüzete”) Forrás: [HTTP://WWW.ESZMELET.HU/MITROVITS MIKLOS-A-LENGYELORSZAGI-HADIALLAPOT-BEVEZETESENEK/](http://www.eszmelet.hu/mitrovics_miklos-a-lengyelorszagi-hadiallapot-bevezetesenek/) (Letöltés ideje: 2021.04.19.)